De Levende Natuur 77 (9):204-208 (1974)

Wadvogeltellingen in delen van het Nederlandse Waddengebied in april en november 1972

PIET M. ZEGERS

In 1972 werd, als onderdeel van het wadvogelonderzoek op Vlieland, driemaal een poging ondernomen om zo simultaan mogelijk de wadvogels in het gehele of een gedeelte van het Nederlandse Waddengebied te tellen. De volledigste telling werd gehouden op 29 juli. Een verslag hiervan is verschenen in Limosa (2). De twee andere tellingen werden gehouden begin april en eind november. Deze beide tellingen zijn, vergeleken met de telling van juli, tamelijk onvolledig en geven geen compleet beeld van het aantal wadvogels welk op dat moment aanwezig was in de Nederlandse Waddenzee. Het is voor de meeste soorten dan ook niet mogelijk de totalen te vergelijken met die van andere simultaantellingen in de Waddenzee. In de meeste gevallen zijn echter de gegevens van de afzonderlijke telgebieden zeker bruikbaar voor verder onderzoek. De resultaten van de tellingen zijn in de tabellen 1 en 2 opgenomen. Van soorten die in geringe aantallen voorkwamen of niet tot de specifieke wadvogels gerekend worden, zijn onderaan de tabellen alleen de totalen gegeven.

Bij de telling van april was het oorspronkelijk de bedoeling alleen de Groningse en Friese kust te tellen omdat van deze gebieden relatief weinig bekend is wat betreft de wadvogels, vergeleken met bv. de eilanden. Door de aanwezigheid van kampen van de Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie op enkele grote eilanden bleek het echter mogelijk ook daar gegevens te verzamelen. De tellingen van de diverse trajecten werden verricht tussen 2 en 6 april (tabel 1). Op Texel werden een aantal soorten alleen kwalitatief vastgesteld. Het totale aantal zal daardoor voor dit eiland aanzienlijk hoger liggen dan in de tabel wordt opgegeven.

Bij de telling in november werden de trajecten geteld tussen 24 en 27 november (tabel 2). Bij deze telling was het de bedoeling de Waddenzee zo volledig mogelijk te inventariseren. Het weer stak hier echter een stokje voor. Door de krachtige wind was het niet mogelijk naar de onbewoonde platen te varen, terwijl een dikke mist op 26 november het onmogelijk maakte Ameland, Schiermonnikoog en de Friese kust te tellen. In het navolgende deel van dit artikel zal aan enkele vogelsoorten nadere aandacht besteed worden.

Om te beginnen de Rotgans.

Mörzer Bruyns en Timmerman (7) noemen voor de Rotgans als maximum aantal voor het voorjaar over de periode 1961-1966 voor de Nederlandse Waddenzee ca. 5000 exemplaren, waarbij dan wel aangetekend moet worden dat dit getal niet verkregen werd door simultaantellingen in de gehele Waddenzee maar door berekeningen met gegevens van incidentele tellingen. Als belangrijkste gebieden worden opgegeven: Texel, Ameland, Terschelling en Schiermonnikoog. Voor de Friese wadkust worden slechts 150 exemplaren als maximum aantal genoemd, terwijl de Groningse wadkust niet wordt vermeld als pleisterplaats voor Rotganzen. Zij vergelijken de aantallen uit de periode 1945-1960 en 1961-1966 en constateren een toename zowel van het aantal

Tabel 1. Telling april 1972.

	Texel	Terschelling	Ameland	Schiermonnik-oog	Friese kust	Groningse kust
	4 april	3 april	6 april	2 april	4/5 april	5/6 april
Blauwe reiger	—	—	—	—	1	2
Wilde eend	++	2	160	50	160	200
Wintertaling	350	90	2	12	33	72
Zomertaling	—	—	16	3	—	—
Smient	1600	250	200	4	3440	800
Pijlstaart	15	—	—	14	6	64
Slobeend	—	34	24	7	20	7
Brilduiker	40	—	—	35	—	88
Eidereend	++	1010	1080	750	—	9
Middelste zaagbek	—	—	—	—	46	2
Bergeend	++	520	1540	710	2770	3470
Grauwe gans	5	21	—	—	—	—
Rotgans	2000	4460	550	1020	2640	650
Brandgans	—	—	—	410	35	92
Scholekster	500	6370	5700	8640	5870	15770
Zilverplevier	23	5	360	—	150	730
Goudplevier	2000	460	1720	620	4190	1720
Bontbekplevier	8	—	3	4	37	8
Strandplevier	—	—	14	—	—	—
Steenloper	160	480	8	min. 5	48	27
Wulp	1000	3340	3500	3900	1800	6040
Rosse grutto	1000	1020	690	min. 300	40	13
Tureluur	++	440	350	210	3280	1850
Zwarte ruiter	—	—	—	—	22	7
Kanoetstrandloper	9000	370	250	600	120	300
Bonte strandloper	8000	9020	3050	12700	18360	34190
Drieteenstrandloper	19	—	25	—	—	—
Kluut	5	98	20	8	915	240
Grote mantelmeeuw	++	—	11	38	6	—
Kleine mantelmeeuw	++	—	160	—	—	—
Mantelmeeuw spec.	—	—	—	—	5	21
Zilvermeeuw	++	8080	1280	1700	350	1580
Stormmeeuw	++	—	—	—	60	60
Kapmeeuw	++	—	100	—	350	710
Storm- + Kapmeeuw	—	2800	450	—	2100	1570
Meeuw spec.	—	—	—	—	—	150
Diverse soorten	2	13	1178	53	79	2
Totaal	25730	38880	22440	31790	46930	70440

Totalen diverse soorten: Fuut 1; Dodaars 2; Krakeend 4; Toppereend 5; Kuifeend 44; Tafeleend 5; Grote zaagbek 2; Kolgans 2; Rietgans 3; Wilde zwaan 1; Meerkoet 122; Kievit 630; Watersnip 12; Regenwulp 1; Grutto 470; Groenpootruiter 1; Kemphaan 19.

overwinteraars als van het aantal doortrekkers.

Aannemende dat de door Mörzer Bruyns en Timmerman berekende 5000 vogels de werkelijkheid benaderen — hetgeen door de methode van berekenen aannemelijk is — dan schijnt het dat deze toename zich na 1966 heeft voortgezet. Bij de telling van april

Tabel 2. Telling november 1972.

	Texel	Vlieland	Richel	Terschelling	Den Helder Balgzand Wieringen	Groningse kust	Dollard
	24/27 nov.	25 nov.	25 nov.	26 nov.	26/27 nov.	25 nov.	25 nov.
Blauwe reiger	13	—	—	5	3	4	—
Wilde eend	1300	400	—	1540	170	4400	5100
Wintertaling	1670	1500	—	4200	—	900	12250
Smient	2850	3500	—	34880	700	18600	7200
Pijlstaart	380	500	—	1040	220	1050	—
Slobeend	130	30	—	140	600	95	4
IJseend	—	—	—	2	—	—	—
Eidereend	1100	—	500	560	100	38	—
Bergeend	940	600	—	1940	1350	11100	1640
Eend spec.	—	—	150	—	—	5000	—
Grauwe gans	12	—	—	12	4	1	170
Kolgans	—	—	—	—	—	40	—
Rotgans	275	950	—	1750	220	88	—
Brandgans	—	—	—	—	—	5	—
Kleine zwaan	36	—	—	—	20	—	—
Scholekster	9100	12000	1200	23400	17900	26230	—
Zilverplevier	160	250	—	660	53	62	10
Goudplevier	1620	25	—	1990	—	—	700
Bontbekplevier	—	—	—	7	2	—	—
Steenloper	140	160	—	115	180	—	—
Wulp	1150	1400	100	5020	2020	3840	2900
Rosse grutto	2600	7200	150	3950	1300	46	—
Tureluur	560	700	—	1160	845	1390	420
Zwarte ruiter	1	—	—	2	—	—	30
Kanoetstrandloper	55	—	—	580	49100	—	—
Paarse strandloper	—	14	—	—	—	—	—
Bonte strandloper	1000	13000	—	8420	18100	2700	1250
Bonte + Kanoetstrandloper	3000	—	—	—	—	—	—
Krombekstrandloper	—	—	—	4	—	—	—
Drieteenstrandloper	25	430	—	1900	—	—	—
Kluut	78	250	—	170	12	300	5
Steltloper spec.	—	—	300	—	—	—	—
Grote mantelmeeuw	390	750	130	1710	—	4	—
Kleine mantelmeeuw	—	—	—	6	—	1	—
Zilvermeeuw	1730	5000	—	9900	420	7500	—
Stormmeeuw	25	700	—	2880	15	530	—
Kapmeeuw	125	50	—	540	100	150	600
Kap- + Stormmeeuw	2200	—	—	—	—	1960	—
Meeuw spec.	10600	—	600	—	5140	5	—
Diverse soorten	2223	21		894	31	11	411
Totaal	45490	49430	3130	109380	98600	86050	32690

Totalen diverse soorten: Fuut 1; Geoorde fuut 2; Dodaars 25; Kuifeend 133; Tafeleend 44; Brilduiker 76; Middelste zaagbek 45; Waterhoen 103; Meerkoet 215; Kievit 2220; Watersnip 665; Zwarte zeeeend 37; Grote zaagbek 2; Bokje 2; Witgatje 1; Rosse franjepoot 1; Grote burgemeester 1; Drieteenmeeuw 9; Zwarte zeekoet 1; Zeekoet 2.

De Levende Natuur 77 (9):204-208 (1974)

1972, die maar betrekking heeft op een gedeelte van het Waddengebied, werden in totaal meer dan 11.000 Rotganzen geteld, waarvan ruim 2600 aan de Friese en 650 aan de Groningse kust. Hoewel dit getal niet simultaan verkregen werd, zal het toch in ieder geval het werkelijke aantal Rotganzen benaderen. Een telling gehouden op 7/8 april 1973 in de gehele Nederlandse Waddenzee met uitzondering van enkele onbewoonde platen leverde een aantal van bijna 14.000 exemplaren op (3). Ook toen werden belangrijke aantallen aan de Friese en Groningse kust geteld. Ook het Balgzand schijnt voor de Rotgans van groter belang te zijn geworden.

De achteruitgang van de Rotgans zoals die in het begin van de dertiger jaren werd vastgesteld, ging gepaard met het verdwijnen van het Groot zeegras *(Zostera marina)* — op dat moment haar belangrijkste voedselbron — uit het Nederlandse Waddengebied (7, 10). De toename die nu te constateren valt, is mogelijk ook voor een deel in verband te brengen met de voedselsituatie; de vogels hebben vermoedelijk geleerd op nieuwe plaatsen aanvullend voedsel te gebruiken.

Op Schiermonnikoog voltrok zich het volgende proces. In het voorjaar van 1968 kon voor het eerst geconstateerd worden dat de Rotganzen binnendijks gingen foerageren. In de eerste jaren was het nog weinig opvallend doordat het alleen 's morgens vroeg en 's avonds plaatsvond (med. L. Zwarts). In de loop der jaren nam dit binnendijks foerageren echter toe. In het voorjaar van 1974 kon vastgesteld worden dat tijdens hoogwater — ook al viel dat midden op de dag — ca. 1/3 deel van het aantal aanwezige Rotganzen (± 3000) binnendijks op het grasland intensief voedsel zocht. Het overige deel gebruikte de kwelder als foerageerterrein. Op deze gebieden werd zo'n beetje alles gegeten wat aangeboden werd zoals: Engels raaigras, Kweek, Rood zwenkgras, Gewoon kweldergras, Schorrezoutgras, Zeeweegbree en Engels slijkgras (med. B. Ebbinge). Het foerageren op de kwelder werd in het voorjaar altijd al waargenomen, het is echter mogelijk dat de Rotganzen ook deze gebieden nu intensiever gebruiken. Tijdens laagwater foerageerden de meeste vogels op het wad.

Tussen ca. half oktober en half november bereiken een aantal eendesoorten op de meeste plaatsen in het Waddengebied hun maximale aantallen. Dit zijn dan voornamelijk de zg. zwemeenden en vermoedelijk ook de Bergeend, al kan het voor deze soort ook iets later zijn. De aantallen van deze soorten, die eind november 1972 geteld werden, zullen dus vermoedelijk niet de topaantallen vertegenwoordigen, maar wel in de richting gaan van deze maxima (tabel 3). Hoewel aan extrapolatie zeker bezwaren verbonden zijn, zal toch getracht worden aan de hand van de verzamelde gegevens een totaalcijfer te berekenen voor de laatste week van november voor: Wilde eend, Wintertaling, Pijlstaart, Smient, Slobeend en Bergeend. Er zijn rede-

Tabel 3. Geschat aantal van enkele eendesoorten in de laatste week van november voor de gehele Nederlandse Waddenzee.

Soort	Werkelijk geteld	Gefingeerde aantallen Ameland	Schiermonnikoog	Friese kust	Totaalschatting laatste week november
Wilde eend	12910	700	1000	3100	14000- 17000
Wintertaling	20520	200	500	3000	21000- 24000
Pijlstaart	3190	300	1000	140	3300- 4600
Smient	67730	3000	15000	43000	75000-120000
Slobeend	1000	80	50	25	1000- 1100
Bergeend	17570	1000	2200	12000	25000- 32000

nen om aan te nemen dat, voor alle hier genoemde soorten, het maximum aantal de bovenste waarde van de schatting zal overtreffen.

Om tot die schatting te komen is voor een aantal gebieden gebruik gemaakt van gefingeerde aantallen, te weten voor: Ameland, Schiermonnikoog en de Friese kust. Deze cijfers zijn gebaseerd op elders gepubliceerd materiaal (6; 8; 9) of nog ongepubliceerd materiaal (Schiermonnikoog). Bij de berekeningen zijn de onbewoonde platen buiten beschouwing gelaten omdat hun aandeel in het totaal van deze soorten, misschien met uitzondering van de Bergeend (4), relatief gering is.

Tot slot nog een opmerking over de Kanoetstrandloper tijdens de novembertelling. Opvallend is de concentratie van deze soort op de kwelders van het Balgzand. Het is niet uitgesloten dat op dat moment bijna alle Kanoeten van de Waddenzee hier gezeten hebben.

Het cijfermateriaal, in dit verslag verwerkt, werd aangedragen door: L. v. d. Bergh, G. C. Boere, F. de Boer, P. Boer, J. Boom, L. Buurma, W. Dubbeldam, R. Dubbelt, N. v. Brederode, B. Brinkman, W. Braaksma, H. en B. Brugge, K. Canters, A. en L. Dijksen, A. v. Dijk, B. Ebbinge, H. v. Eck, M. Groenendaal, K. Goudswaard, J. Harder, J. Hoekman, D. Jonkers, G. Jonkers-Kemper, J. Jager, P. Key, K. v. d. Laan, A. de Later R. Morris, Th. Mulder, H. Niessen, R. Rollingswier, B. en R. v. Rossum, P. Ruardij, K. Scharringa, R. Sluys, H. Stuart, H. Sandee, A. Timmerman Azn, J. v. Tol, L. Visser, R. Wassenaar, P. Zegers, J. en L. Zwarts.

Summary. In April and November 1972 bird-counts were made during high tide in different parts of the Dutch Waddensea area. The birds counted are given in Table 1 and 2. For some ducks figures are given which were estimated for the whole Dutch Waddensea area at the end of November. Mallard: 14.000-17.000; Teal: 21.000-24.000; Pintail: 3.300-4.600; Wigeon: 75.000-120.000; Shoveler: 1.000-1.100; Sheld-duck: 25.000-32.000. The number of Brent Geese during the bird-counts of April, ca. 11.000 birds, is important too.

Litteratuur:

1. Boer, P. c.s., 1970. Het Balgzand, bedreigd gebied. K.N.N.V. Wetenschappelijke Mededeling no. 86.
2. Boere, G. C. en P. M. Zegers, 1974. Wadvogeltelling in het Nederlandse Waddengebied in juli 1972. Limosa 47: 23-28.
3. Boere, G. C. en P. M. Zegers. Wadvogeltellingen in het Nederlandse Waddengebied in april en september 1973. In druk.
4. Braaksma, S., 1973. Over de vogelwereld van Rottumeroog en Rottumerplaat. Waddenbulletin 8 nr. 2: 2-10.
5. Dantuma, R. en P. Glas, 1973. De Dollard: internationale pleisterplaats voor ganzen, eenden en steltlopers. Waddenbulletin, extra editie: De Dollard: 18-23.
6. Kersten, M., 1974. Hoogwatertellingen. Ameland-Verslag: 18-44. Gestencild rapport. Uitgave Jeugdbonden voor Natuurstudie.
7. Mörzer Bruyns en A. Timmerman, 1968. Over het voorkomen van de Rotgans (Branta bernicla bernicla) in Nederland. Limosa 41: 90-105.
8. Spaans, A. L., 1967. Wadvogeltelling in het gehele Nederlandse Waddengebied in december 1966. Limosa 40: 206-215.
9. Timmerman Azn., A., 1974. Betekenis van de Friese Waddenkust voor Wad- en Watervogels. Gestencild rapport wadvogelwerkgroep Friesland, 54 pp. + 10 bijlagen.
10. Wolff, W. J. c.s., 1967. De verspreiding van Rotganzen in het Deltagebied in relatie tot de verspreiding van hun voedsel. Limosa 40: 163-174.